

Warszawa, dnia 30 października 2019 r.

1635/2019/PSP/MSZ

Szanowny Pan
dr n. med. Ryszard Wardeński
Dyrektor Krajowego Ośrodka
Zapobiegania Zachowaniom
Dyssocjalnym
ul. Zalesie 1A
09-500 Gostynin

Szanowny Panie Dyrektorze,

w związku z doniesieniami medialnymi na temat niewłaściwego traktowania kobiety przebywającej w Krajowym Ośrodku Zapobiegania Zachowaniom Dysocjalnym (dalej: „KOZZD”) przez innych osadzonych w tym zakładzie, pragniemy niniejszym zwrócić się do Pana z prośbą o udzielenie informacji na temat działań podejmowanych przez władze KOZZD w tej sprawie.

Z artykułu pt. „Dobra i zła Janinka. Dlaczego państwo zawiodło obie”¹, opublikowanego na portalu „Onet.pl”, wynika, że kobieta, w publikacji tej określana imieniem „Janina”, została umieszczona w KOZZD na mocy wyroku Sądu Okręgowego w Łodzi z 2 marca 2016 r. Obecnie jest jedyną kobietą przebywającą w tym ośrodku i często spotyka się z uwłaczającymi jej godności zachowaniami ze strony innych osadzonych. W artykule wskazano m.in., że kobieta skarży się na to, że umieszczeni w KOZZD mężczyźni wołają do niej, żeby zdjęła koszulkę, masturbują się na jej widok i podglądają ją. Tego typu sytuacje sprawiają także, że nie czuje się ona w KOZZD bezpiecznie. Ponadto, istnieją wątpliwości, czy z uwagi na charakter swoich zaburzeń psychicznych, bohaterka artykułu w ogóle powinna przebywać w KOZZD.

Helsińska Fundacja Praw Człowieka zdaje sobie sprawę z tego, że decydowanie o zwolnieniu osadzonego lub przeniesieniu go do szpitala psychiatrycznego nie leży w gestii władz KOZZD. Niemniej, skoro jednak kobieta przebywa w kierowanym przez

¹ M. Baczyński, J. Schwertner, *Dobra i zła Janinka. Dlaczego państwo zawiodło obie*, „Onet.pl”, <https://wiadomosci.onet.pl/tylko-w-onecie/dobra-i-zla-janinka-dlaczego-panstwo-zawiodlo-obie/h17nc5c> (dostęp: 28.10.2019 r.).

Pana ośrodka, to należy podjąć wszelkie możliwe działania w celu zapewnienia jej bezpieczeństwa i ochrony przed molestowaniem seksualnym.

W tym zakresie pragniemy wskazać, że Europejski Komitet do spraw zapobiegania torturom oraz nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu (dalej: „CPT”) wielokrotnie zwracał uwagę na konieczność ochrony godności i prawa do prywatności pacjentów zakładów dla osób zaburzeniami psychicznymi. W szczególności, należy zapewnić, żeby osoby przebywające na oddziałach mieszanych nie spotykały się z niewłaściwymi zachowaniami ze strony pacjentów płci przeciwnej². Konieczne jest także podejmowanie odpowiednich działań w celu zapobiegania aktom przemocy pomiędzy pacjentami³.

Rażące zaniedbania w tym zakresie mogą prowadzić do naruszenia art. 3 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka⁴. Z przepisu tego wynika bowiem obowiązek podjęcia przez władze „wszystkich działań, jakich można by w rozsądnym zakresie od nich oczekiwać w celu zapobieżenia rzeczywistemu i bezpośredniemu zagrożeniu fizycznej integralności skarżącego, o jakim władze wiedziały lub powinny były wiedzieć”⁵. Pozytywne obowiązki w zakresie ochrony kobiet przed przemocą ze strony osób trzecich można wywieść również z art. 8 EKPC⁶. Standardy te należy interpretować szczególnie restrykcyjnie w przypadku osób z zaburzeniami psychicznymi, które Europejski Trybunał zalicza do grupy szczególnie narażonej na naruszenia praw człowieka (tzw. *vulnerable group*)⁷.

Podobne obowiązki w zakresie ochrony kobiet przed przemocą ze względu na płeć można wywieść z międzynarodowych konwencji praw człowieka przyjmowanych pod egidą ONZ. W szczególności, Komitet ds. Likwidacji Dyskryminacji Kobiet, działający na podstawie Konwencji w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet⁸, zalecił państwom „Zapewnienie kobietom w instytucjach, w tym w domach opieki, ośrodkach

² Zob. np. CPT, raport z wizyty w Serbii (2011 r.), CPT/Inf (2012) 17, pkt 115; CPT, raport z wizyty w Chorwacji (2012 r.), CPT/Inf (2014 r.) 9, pkt 95; CPT, raport z wizyty w Armenii (2015 r.), CPT/Inf (2016) 31, pkt 118.

³ Zob. np. CPT, raport z wizyty w Niemczech (2015 r.), CPT/Inf (2017) 13, pkt 91.

⁴ Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz.U. z 1992 r. Nr 61, poz. 284).

⁵ Zob. wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 3 marca 2015 r. w sprawie *M.C. przeciwko Polsce*, skarga nr 23692/09, pkt 89.

⁶ Zob. np. wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 26 marca 1985 r. w sprawie *X i Y przeciwko Holandii*, skarga nr 8978/80, pkt 21-30; wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 5 marca 2009 r. w sprawie *Sandra Janković przeciwko Chorwacji*, skarga nr 38478/05, pkt 44-58.

⁷ Zob. np. wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 18 grudnia 2007 r. w sprawie *Dybeku przeciwko Albanii*, skarga nr 41153/06, pkt 41.

⁸ Konwencja w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 18 grudnia 1979 r. (Dz.U. z 1982 r. Nr 10, poz. 71).

azytowych i miejscach pozbawienia wolności, środków ochrony i wsparcia w związku z przemocą ze względu na płeć”⁹.

Należy także zwrócić uwagę na art. 41 ust. 4 Konstytucji RP, który stanowi, że „Każdy pozbawiony wolności powinien być traktowany w sposób humanitarny”. Zdaniem Fundacji, z przepisu tego wynika nie tylko obowiązek powstrzymania się przez władze zakładów zamkniętych od niehumanitarnego traktowania osadzonych, ale i do podejmowania działań chroniących osoby pozbawione wolności przed przemocą, w tym psychiczną, ze strony innych osadzonych. Co więcej, niektóre z zachowań opisanych w przywołanym wyżej artykule można wręcz uznać za naruszenie godności osadzonej, której ochrona jest w świetle art. 30 Konstytucji „obowiązkiem władz publicznych”.

W świetle powyższego, raz jeszcze pragniemy podkreślić, że na władzach KOZZD spoczywa obowiązek podjęcia wszelkich dostępnych środków w celu zapewnienia osadzonej kobiecie bezpieczeństwa i ochrony przed niepożądanymi zachowaniami ze strony innych osób, w szczególności takimi, które można zakwalifikować jako przemoc ze względu na płeć. Niedopuszczalne jest bowiem, aby pobyt w ośrodku leczniczym, jakim w świetle art. 5 ust. 2 ustawy o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób¹⁰ ma być KOZZD, łączył się z cierpieniem fizycznym i psychicznym, mogącym zniweczyć wszelkie efekty prowadzonej w nim terapii.

Mając to na uwadze, pragniemy zwrócić się do Pana Dyrektora z zapytaniem o to, jakie środki zostały podjęte przez władze KOZZD dla realizacji wyżej wskazanych celów. W szczególności, prosimy o informację, czy bohaterka tekstu opublikowanego na portalu Onet ma zapewnione odpowiednie wsparcie psychologiczne w związku z zachowaniami, jakich dopuszczają się wobec niej inni osadzeni. Prosimy także o wskazanie, czy podjęto działania mające na celu ochronę prawa do prywatności kobiety (w tym zakresie, nasze zaniepokojenie wzbudzają wyrażone w publikacji Onetu podejrzenia kobiety, że może być podglądana przez innych osadzonych). Będziemy również wdzięczni za poinformowanie, czy urągające godności kobiety seksistowskie zaczepki ze strony innych osadzonych spotykają się z natychmiastową reakcją funkcjonariuszy KOZZD.

Jednocześnie pragniemy zapytać Pana Dyrektora, czy w Pana ocenie obowiązujące przepisy regulujące warunki pobytu w KOZZD, a więc Ustawa o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi oraz wydane na jej podstawie rozporządzenie Ministra Zdrowia w sprawie Krajowego Ośrodka Zapobiegania Zachowaniom

⁹ Komitet ds. Likwidacji Dyskryminacji Kobiet, General recommendation No. 35 on gender based violence against women, updating general recommendation No. 19, CEDAW/C/GC/35, pkt 31(a)(iv).

¹⁰ Ustawa z dnia 22 listopada 2013 r. o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób (Dz. U. z 2014 r. poz. 24 ze zm.) – dalej: „Ustawa o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi”.

Dyssocjalnym¹¹, w dostatecznym zakresie uwzględniają szczególne potrzeby kobiet umieszczanych w KOZZD oraz umożliwiając ich skuteczną ochronę przed zagrożeniami ze strony osadzonych płci męskiej. W przypadku odpowiedzi negatywnej, prosimy o wskazanie, jakie zmiany legislacyjne byłyby potrzebne, do prawidłowej realizacji tych celów.

W imieniu Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka,

Łupina Wyręba

Piotr Kłodoczny
dr Piotr Kłodoczny
Sekretarz Zarządu

¹¹ Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 16 stycznia 2014 r. w sprawie Krajowego Ośrodka Zapobiegania Zachowaniom Dyssocjalnym (Dz.U. z 2016 r. poz. 480 ze zm.).